

Siivous turvaa elin- ja työympäristösi turvallisuuden ja viihtyisyyden!

Leila Kakko, Tampereen ammattikorkeakoulu
Marita Koskinen, Sastamalan Ruoka- ja Puhtauspalvelut
Päivi Ryyänen, HUS-Desiko
Auli Vainio, Lassila&Tikanoja

Puhtausala (tai puhdistuspalveluala) on monipuolinen ja laaja-alaisesti työllistävä palveluelinkeino. Puhdistuspalveluilla vaikutetaan ihmisten ja elinympäristön terveellisyyteen, viihtyisyyteen ja turvallisuuteen sekä kiinteistöjen kuntoon ja kestävyys. Suomessa puhtausalalla työskentelee noin 80 000 henkilöä hyvin vaihtelevissa tehtävissä. Puhdistuspalvelut sisältävät ensisijaisesti erilaisten toimitilojen ylläpito- ja perussiivoustehtäviä. Lisäksi työhön kuuluu toimintaympäristöstä riippuen muita palvelutehtäviä.

Kansallisomaisuus on huonossa kunnossa?

Vuonna 2015 yli puolet Suomen 660 miljardin euron (nettopääoma) kansallisvarallisuudesta perustui rakennettuun ympäristöön. Merkittävä osa siitä koostuu talorakennuksista, joita vuonna 2014 Suomessa oli 1,498 miljoonaa niiden kerrosalan ollessa 461 miljoonaa neliometriä. Rakennuskannasta noin 50 prosenttia on rakennettu vuoden 1980 jälkeen ja kolmannes vuoden 1990 jälkeen. Rakennusten kerrosalasta noin 45 prosenttia on asunto-osake- ja kiinteistöyhtiöiden hallussa, vajaa 25 % yritysten ja rahoituslaitosten hallinnassa ja vajaa 20 % julkisyhteisöjen ja niiden omistamien liikelaitosten ja yritysten hallinnassa (josta pääosa kuntien ja kuntayhtymien hallinnassa), jos omakotitaloja sekä rivi- ja paritaloja ei huomioida.

Kiinteistöjen laskennallisten *puhdistus- ja siivouspalvelujen* arvo on noin 1,6 miljardia euroa. Summa ei ole yhtä kuin Suomen siivouskustannukset, sillä kiinteistöjen siivous ei sisällä rakentamiseen liittyvää rakennussiivousta, kotisiivousta, liikennevälineiden siivousta ja muuta erikoissiivousta. Kaupallisen siivouksen osuus kiinteistöjen siivouskustannuksista on kasvanut nopeasti 1990-luvulta lähtien lukuun ottamatta kuntayhteisöjen kiinteistöjen siivousta. Kaupallisen siivouksen osuus kiinteistöjen siivouskustannuksista on arviolta jo 70 prosenttia.

Haasteita siivoukselle aiheuttavat vanhentunut rakennuskanta, talotekniikka ei vastaa nykypäivän vaatimuksia ja muuttunut tilojen käyttötarkoitus. Tilanne tulee usein vastaan siivouksessa silloin kun uusi palveluntuottaja aloittaa työnsä. Ennen kuin haluttua hoitotasoa voidaan noudattaa, on syntynyt hoitovelka poistettava lisätoimenpiteillä esim. perussiivouksella. Tuoreimman rakennetun omaisuuden tilaa käsittelevän ROTI-raportin mukaan rakennuskannan heikoimmat lenkit ovat kuntien ikääntyneet palvelurakennukset. Kiinteistöissä on usein korjaus- ja hoitovelkaa. Hoitovelkaa syntyy, jos kiinteistöllä vallitseva tilanne ei lähtötilanteessa yllä sille

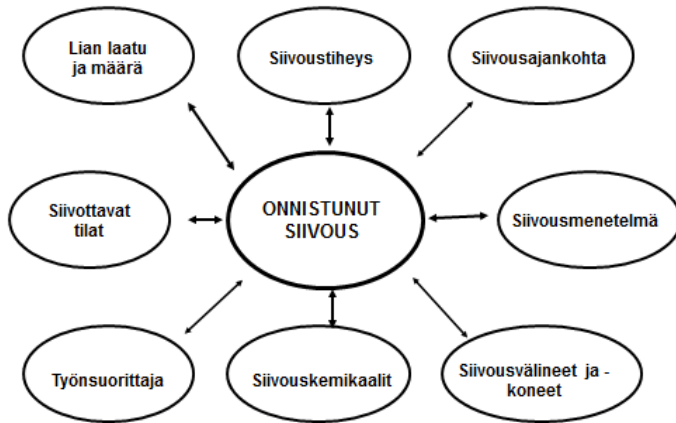
tasolle, jota halutaan jatkossa ylläpitää. Korjaamaton hoitovelka voi helposti muuttua korjausvelaksi. Rakennusten ylläpito, huolto ja korjaaminen vaativat yhä enemmän osaamista ja aiempaa suurempia investointeja. Purkaminen onkin yhä todennäköisempi vaihtoehto energiasyöpöille, heikkokuntoisille ja vaikeasti korjattaville tai hankalasti toiseen käyttötarkoitukseen muunnettavilla rakennuksille.

Siivous ja sisäilma

Ihmiset viettävät suurimman osan ajastaan erilaisissa sisätiloissa muun muassa kotona, päiväkodissa, koulussa ja työpaikalla. Tästä johtuen sisätilojen terveellisyydellä ja hygieenisyydellä on erittäin suuri merkitys. Tilojen lisääntyneiden sisäilmaongelmien vuoksi on entistä enemmän alettu kiinnittämään huomiota siivouksen ajankohtaan sekä tilojen siivottavuuteen. Siivous helpottuu ja mahdollistuu, jos tilojen tasopinnoille ei kerry tavaraa, materiaalit ovat helposti puhdistettavissa ja kalustuksen määrä on järkevä.

Siivouksella voidaan sekä parantaa että heikentää sisäilman laatua. Asianmukainen ja ammattimainen siivous vähentää pinnoilta ilmaan nousevan pölyn määrää. Tähän kuuluu oikein valitut ja huolletut siivousvälineet, asianmukaiset siivousmenetelmät ja looginen työjärjestys. Oikein suoritettuna siivouksen tuloksena pinnoilla ja ilmassa on vähemmän likaa ja pölyä, jolloin myös erilaisia allergeeneja on vähemmän ja tilojen järjestys ja arvo säilyvät.

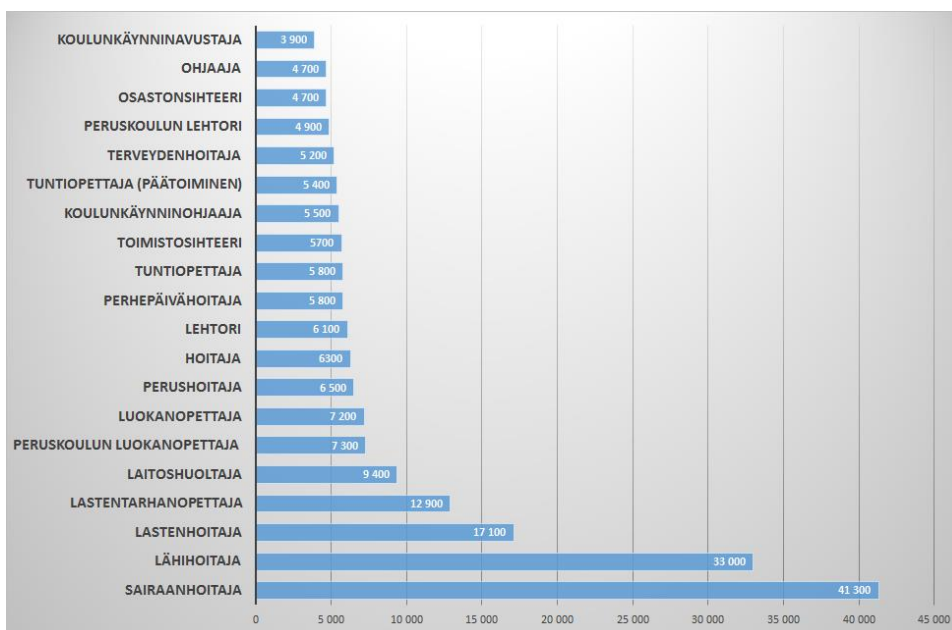
Ammattimaisessa siivouksessa lähdetään olettamuksesta, että siivousta suorittavat henkilöt ovat ammattilaisia ja toimivat ammattimaisesti. Kuitenkin liian määrät menetelmät voivat olla osaltaan syynä kosteusvaurioihin, mutta samalla siivoushenkilöstö usein myös havaitsee tiloissa tapahtuneet muutokset. Sisäilman kannalta haasteellisin työvaihe on lattioiden peruspesu ja vahaus, jolloin vettä on käytettävä. Ongelma muodostuu siitä, että tilojen ilmanvaihto ei ole riittävällä tasolla, jolloin pintojen kuivuminen kestää liian kauan. Pienissä kohteissa, joissa koneiden käyttö on rajoitettua, voidaan vettä käyttää paikoin liikaa. Onnistunut siivous on usean tekijän yhteisvaikutus. Tarvitaan siivousta suorittava henkilö, pitää tietää tiloissa tapahtuva toiminta ja sen asettamat vaatimukset siivoukselle, pitää tunnistaa pinnoilla oleva lika ja sen määrä. Näiden perusteella voidaan valita oikea siivouksen ajankohta, käytettävä menetelmä ja sen myötä tarvittavat välineet, koneet ja aineet. Onnistuneeseen siivoukseen vaikuttavat tekijät on koottu kuvioon 1.

Kuvio 1. Siivouksen onnistumiseen vaikuttavat tekijät.

Puhtausalan tekijät

Tilastokeskuksen mukaan vuonna 2015 puhdistustyöntekijöinä työskenteli yhteensä 64 000 henkilöä. Luvussa on mukana siivoojat, kotiapulaiset ja muut puhdistustyöntekijät. Kunnissa laitoshuoltajan nimikkeellä työskenteli yhteensä noin 9 400 henkilöä nimikkeen ollessa viidenneksi yleisin ammattinimike (kuvio 2). Ala onkin merkittävä työllistäjä, joka tarjoaa monipuolisia työmahdollisuuksia sekä koulutetuille työntekijöille että ilman ammatillista koulutusta oleville. Suuri osa tutkinnoista suoritetaan työn ohessa oppisopimuskoulutuksena.

Kuvio 2. Suomen kuntien 20 yleisintä ammattinimikettä lokakuussa 2015.

Siivoojat työskentelevät entistä enemmän kokoaikaisesti ja samaan aikaan yhdessä kohteen muun henkilöstön kanssa. Tällöin asiakaspalveluun liittyvät ominaisuudet korostuvat. Siivoustyössä on myös paljon muita mahdollisuuksia, työtä voi tehdä

yksin tai tiimeissä, voi tehdä pelkää osa-aikatyötä esim. vain iltaisin tai urakoida perussiivouksia. Työpäivän voi tehdä kahdessa osassa, kuten porras- ja koulusiivouksessa. Osassa kohteista toteutuu työaika-autonomia, eli työaika voidaan sopia tiimin sisällä asiakastarpeet huomioiden. Siivousalasta onkin tullut merkittävä työllistäjä alanvaihtajille, lisäansiota hakeville opiskelijoille sekä maahanmuuttajille, joiden on vaikea työllistyä Suomessa omaan ammattiinsa.

Avoimet työpaikat ja työnhakijat eivät aina kohtaa. Kesäkuussa 2016 avoimia työpaikkoja hakusanalla siivous oli yhteensä 309 (www.mol.fi). Samanaikaisesti myös työttömiä työnhakijoita oli paljon. Siivous ei ole niin matalapalkka-ala, kuten se yleisesti mielletään. Vuonna 2011 alkanut ohjelma ansiokehitystakuusta on nostanut alan palkkausta, tähän mennessä jopa 15 %. Palkka on kilpailukykyinen esim. kaupan ja ravintola-alan palkkoihin verrattuna, etenkin puhuttaessa kokoaikaisesta päivätyöstä.

Urakehitys

Siivouspalvelua voidaan tuottaa joko organisaation omana työnä tai ostopalveluna, jolloin yritysten koko vaihtelee. Pienten yritysten määrä nousi, kun verotukseen tuli mahdollisuus siivouspalveluiden kotitalousvähennykseen. Tilastokeskuksen tilastojen mukaan vuonna 2014 Suomessa oli toimivia siivouspalvelualan yrityksiä yhteensä 4 350. Lisäksi pitää muistaa myös alan tavarantoimittajat ja muut organisaatiot, joita ei aina mielletä siivousalaan kuuluviksi.

Siivouksen lisäksi työntekijöillä voi olla toimitilapalveluihin liittyviä muita tehtäviä, kuten ateria-, vahtimestari-, välinehuoltopalveluja, asiakkaiden opastusta yms. Tämä monipuolistaa työpäivää ja yhä useammalle saadaan kokopäiväinen työ, vaikka kohteen siivoustehtävät eivät siihen riittäisi. Voidaan puhua myös MOPA, eli monipalvelutyöntekijöistä. Eräänlaista monipalvelua tarjoavat myös ”yritysmummit”, joita yritykset ovat palkanneet luomaan kodinomaista tunnelmaa työpaikoille. Toimenkuvaan kuuluu tällöin siivouksen lisäksi esim. Ateriapalveluita. Siivousalan tutkintoja ja esimerkkejä ammattinimikkeistä on esitetty kuvassa 1. ja taulukossa 1 on esitetty viime vuosien tutkintomäärät.

Kuva 1. Siivousalan tutkintoja ja ammattinimikkeitä

Taulukko 1. Siivousalan tutkintojen suoritusmäärät 2014 ja 2015

Tutkinnon suorittaneet / vuosi	2014	2015
Kotityö- ja puhdistuspalvelujen perustutkinto, kodinhuoltaja	62	160
Kotityöpalvelujen ammattitutkinto	213	186
Puhdistuspalvelujen perustutkinto, toimitilahuoltaja	225	253
Kiinteistöpalvelujen perustutkinto, toimitilahuoltaja	107	79*
Laitoshuoltajan ammattitutkinto	1247	1202
Siivoustyönohjaajan erikoisammattitutkinto	108	127
Siivousteknikon erikoisammattitutkinto	65	55

*22.6.2015 mennessä suoritettut tutkinnot

Siivoushenkilöstön esimiehenä työskentelee useimmiten siivoustyönohjaaja, -johtaja tai palveluesimies. Tutkintona heillä voi olla siivoustyönohjaajan tai siivousteknikon erikoisammattitutkinto, opistoasteen tutkinto tai restonomin (AMK) tutkinto. Muita toimenkuvia siivouspalveluissa voi olla erilaiset myynti-, markkinointi-, asiantuntija- ja kouluttajatehtävät sekä suunnittelijat. Lisäksi tavarantoimittajilla on myyntiedustajia, asiakaspäälliköitä, kouluttajia sekä erikseen vielä alan konsultit. Pedagogisen pätevyyden hankkineet voivat toimia alan opetustehtävissä eri koulutusasteilla.

Ammattisiivouksen kehityskaari

Ammattisiivouksen alku

1960-luvulla valtionhallinnossa alettiin pohtia julkisten rakennusten säilymistä hyvinä, jolloin tiedon tarve siivouksesta, käytettävistä menetelmistä ja aineista havaittiin ajankohtaiseksi. Tällöin perustettiin ensimmäiset siivouspäälliköiden virat lähinnä valvutuneimpiin kaupunkeihin ja julkishallintoon.

Pian havaittiin myös eri rakennusten siivoukustannuksen olevan eri suuruisia, joten perustettiin työryhmä pohtimaan asiaa ja vuonna 1972 julkaistiin ensimmäiset aika-ja menetelmä standardit ohjaamaan siivoustyötä ja saattamaan se mahdollisimman yhdenmukaiseksi maan joka kolkassa.

“Mielessäni kuvittelen siivouksen tulevaisuuden seuraavanlaiseksi: Tietokoneella ohjattu robotti siivoaa tietokoneella tehtyjen tarpeen mukaiseen siivoukseen perustuvien siivousohjelmien mukaan likaa hylkiviksi tehtyjä pintoja työnjohtajan seurattessa työtä televisiosta” MMM Inkeri Hämäläinen 1983.

Tämä Hämäläisen kuvitelma on tänään totta, vaikkakin ei vielä kaikilta osin jokapäiväistä. Robotit ovat tulleet myös siivoukseen ja pintojen likaa hylkivyyys on jo jokapäiväistä esim. tekstiilipinnoilla. Lisäksi esim. ikkunat voivat olla itsepuhdistuvia.

Kuva 2. Ilona-robotti työn touhussa Kauppakeskus Sellossa.

Siivouksen ammattikoulutuksen voidaan sanoa perustuvan perusteellisen kotisiivouksen pohjalle. Varsinaisen siivouskoulutuksen katsotaan Suomessa

alkaneen 1965, jolloin ensimmäiset alan kurssit järjestettiin. Ennen sitä koulutus oli perustunut tavarantoimittajien toimittamaan tietoon. Koulutus oli kurssimuotoista ja sillä ei suoranaisesti ollut vaikutusta työstä maksettavaan palkkaan. Siihen aikaan siivoojan ammattitutkinto oli mahdollista suorittaa 6 vuoden työkokemuksen jälkeen, mutta siihen valmentavaa koulutusta ei järjestetty. Suoritettu ammattitutkinto näkyi palkassa vain valtion palveluksessa olevilla. Muille koulutuksen tarpeellisuutta perusteltiin mm. urakehityksellä, etusijalla työtä hakiessa, oman työn arvostamisella ja itsetunnon paranemisella.

Ammattimaisen siivouksen alkuaikoina kiinnitettiin erityisesti huomiota lattioiden puhtauteen ja hoitoon. Silloiset lattiamateriaalit vaativat myös erilaisten suojaus- ja hoitomenetelmien käyttöä, lattian piti kiiltää, vaikkei se aina ollutkaan puhdas. Huomioitavaa oli myös, että lattioiden kiilto saatiin aikaiseksi käsimentelmin ennen kuin ensimmäiset siivouskoneet tulivat laajempaan käyttöön. Toki pintojen likaantuminen tapahtuu pääsääntöisesti jaloissa tulevasta liasta, joten lattioiden puhdistamiseen käytetään enemmän aikaa ja huomiota. Kiiltävä lattia koetaan edelleen puhtaana. Nykyisin tiedetään lian koostuvan osaksi myös näkymättömistä hiukkasista ja mikrobeista, jolloin tasopintojen puhdistamiseen tulisi myös kiinnittää huomiota. Näkymättömän lian poisto vaatii korkeaa aseptista omatuntoa ja ammattimaisuutta pyyhkiä pintoja, jotka näyttävät puhtailta.

Menetelmä- ja välinekehitys

Siivousmenetelmien kehittämisen alkuna voidaan pitää jo aiemmin mainittuja aika- ja menetelmästandardeja, joissa määriteltiin miten työ tulisi tehdä ja mitä välineitä tulisi käyttää. Suomalaiset siivousmenetelmät eroavat muista eurooppalaisista siinä, että meillä on käytössä myös kuivan -, kostean - ja märän menetelmän lisäksi myös nihkeämenetelmä, jossa voidaan käyttää vähemmän vettä kuin kosteassa menetelmässä, mutta kuitenkin sen verran, ettei pöly ja lika nouse ilmaan kuten kuivaa menetelmää käytettäessä.

Menetelmäkehitys on tietenkin vaikuttanut myös siivousvälineiden kehittymiseen ja siinä suomalaiset ovatkin olleet jopa uranuurtajia. Välineiden kehittämisessä on ollut tehokkuuden lisäämisen lisäksi pääpaino myös siivoojien ergonomian huomioimisella. Välineen varret ovat säädettäviä, moppi voidaan vaihtaa helposti, kumartelua ja kurottelua voidaan välttää, jolloin työasennot pysyvät hyvinä. Ammatilaisen tunnistaa myös siitä, että hän käyttää työssään siivousvaunua, jossa kaikki tarvittava kulkee kätevästi mukana. Siivousvälineet puhdistetaan huolellisesti käytön jälkeen, sillä vain puhtailla välineillä voi päästä hyvän puhtaustasoon.

Siivouspyyhkeissä ja mopeissa materiaalien kehitys on ollut huimaa, vanhoista flanelisista kalsarilahkeista ja froteepyyhkeistä on tultu mikro- ja nanokuituihin, joilla saadaan aikaan parempi puhdistustulos, vaikka käytetään vähemmän vettä ja puhdistusainetta. Esimerkkinä tästä tuotekehityksestä on kuvat 3 ja 4, joissa näkyy lattian pyyhinnän kehittyminen.

Lattiansiivouksen ja FHP Salon tuotekehityshistoriaa

1950

Luuta, harja, kalsarit ym.
vaatteet
- lattianpesu kontaten

1960

Harja, lattialasta + puuvillapyyhe
- lattianpyyhintä varrellisella
välineellä
- 1969 Pesumoppijärjestelmä

1970

Kuivamoppi - puuvilla, pesumoppi -
puuvilla

- mopin käyttö aloitetaan laajemmin

v. 1978 Swep Kierrepuristusmoppi
nepein

Kuva 3. Lattiansiivouksen tuotekehityshistoriaa 1

Lattiansiivouksen ja FHP Salon tuotekehityshistoriaa

1980 Nihkeämopit - esim. PES/VI

- työn tuottavuus- /kustannusvaikutuksia mitataan
- siivouksen ergonomian kehittäminen aloitetaan
- nihkeäpyyhintä märkäpyyhinnän sijaan
- moppien pesu miedommilla pesuaineilla ja alhaisemmalla lämpötilassa
- ympäristövaikutusten arviointi ja vähentäminen alkaa

1990 Mikrokuitumopit

- veden ja pesuaineiden käyttö vähenee edelleen - mopit kostutetaan pelkällä vedellä
- ergonomian vaikutus sairas poissaoloihin huomataan
- aikastandardit tuotteille/menetelmille

2000 Duo-mopit, Ultramikrokuidut, Non-woven kankaat

- Entistä tarkempi siivoustulos - pelkällä vedellä
- Siivoustyön ulkoistaminen yleistyy
 - Siirtolaistyövoiman käyttö lisääntyy
 - Yksinkertaiset menetelmät
- EEE = Ekonomia, Ergonomia ja Ekologia yhä tärkeämpiä

Kuva 4. Lattiansiivouksen tuotekehityshistoriaa 2

Siivousaineiden käytön kehitys kloorista esivalmisteltuun siivoukseen

Esivalmisteltu siivous on poistanut siivouspyyhkeiden vääntämisen, sillä pyyhkeet ja mopit kostutetaan valmiiksi oikeaan kosteuteen ja myös mahdollisesti tarvittava pesuaine on jo annosteltu kostutuksen yhteydessä. Tällöin siivousvaunussa on

mukana vain puhtaita siivouspyyhkeitä ja moppeja ja valmista käyttöliuosta sisältävä kostutuspullo, jolla voidaan lisätä lian vaatimaa kostutusta tarvittaessa. Ammattilainen ei siis kannata vettä mukanaan.

Siivouksessa käytetään pääsääntöisesti neutraaleja tai heikosti emäksisiä puhdistusaineita, desinfioivia puhdistusaineita käytetään vain korkean hygieniavaatimuksen tiloissa. Esimerkkinä elintarvikkeiden käsittelytilat, eritetahradesinfektio ja epidemioiden aikainen siivous. Tässä kohdin kehitys on ollut huimaa ihan viime vuosinakin. Aikaisemmin puhtaus haluttiin varmistaa käyttämällä klooripitoisia puhdistusaineita ensin päivittäin vaikka käsienpesuallaiden yms. puhdistamiseen. Mikrobin oletettiin elävän vain kosteilla pinnoilla, joten kuivien pintojen desinfiointia ei pidetty tarpeellisena. Myöhemmin kloorin käyttöä vähennettiin vaiheittain noin kerran viikossa käytettäväksi ja nyt sitä käytetään lähinnä eritetahrojen poistoon. Tähän kehitykseen on vaikuttaneet muuttuneet kemikaalilainsäädökset ja lisääntynyt tietämys pinnoilla olevista mikrobeista ja niiden poistamisesta. Desinfiointiainekäytön, myös muiden kuin kloorin, käyttö on nykypäivänä perusteltua vain erilaisten epidemioiden yhteydessä ja kohdekohtaisesti. Esimerkiksi toimistojen puhtaanapidossa ei normaalisti tarvita desinfiointiaineita, ei edes wc-tiloissa. Pinnat saadaan puhtaaksi yleispuhdistusaineella ja käyttäen hyvää mikrokuituista siivouspyyhettä tai -moppia.

Desinfiointiainekäytön vähentäminen on myös ympäristöteko, sillä useimmat desinfiointiainetehoaaineet hajoavat hitaasti luonnossa ja ovat ympäristölle myrkyllisiä. Samalla myös siivoojien työympäristö on muuttunut ainekuormituksen osalta terveellisemmäksi. Mikäli desinfiointiainetta tarvitaan, niin se päätetään kohdekohtaisesti ja käytettävä tehoaine riippuu poistettavista mikrobeista.

Ammattikäyttöön tarkoitettujen puhdistusaineiden käyttöä varten valmistetaan kohteessa käyttöä varten käyttöliuos. Oikean annostelun takaamiseksi on käytettävissä erilaisia annostelijoita. Käytettävät aineet ovat riippuvaisia siivottavasta kohteesta ja voimassa olevista hankintasopimuksista. Pääsääntöisesti voidaan sanoa, että aineiden oikeaan käyttöön ja annosteluun panostetaan, sillä se on sekä kustannuskysymys, että työturvallisuuteen vaikuttava asia. Yhdessä tehokkaan mikrokuitutuotteen kanssa käytettynä pinnoille ei jää puhdistusainejäämiä.

Siivouskoneet

Siivouksen kehittymistä yhä vaativammaksi kuvastaa varmaan parhaiten siivouksen koneellistuminen. Siivouskoneet ovat keventäneet siivousta ja niiden myötä on kehitetty koneisiin perustuvia siivousmenetelmiä, kuten höyry- ja sumupuhdistus, pintapesu nopeakerroksisella lattianhoitokoneella ja kristallointi. Näistä esimerkeistä sumupuhdistusta ei juurikaan enää käytetä, sillä pintamateriaalien ja laikkojen kehittymisen myötä se ei ole enää niin tarpeellinen menetelmä. Käytetyimmät koneet nykyisin imureiden lisäksi ovat yhdistelmäkoneet, joita löytyy nyt istuen ohjattavista isoista koneista pieniin ja silti tehokkaisiin koneisiin. Koneiden käyttö on nopeuttanut pääasiassa lattioiden puhtaanapitoa, mutta yhä useampaa konetta voidaan käyttää myös kalusteiden puhdistukseen, josta esimerkkinä painehuuhtelukone ja

kuivaava höyrypesukone. Höyrypesukonetta voidaan käyttää myös esim. keittiötiloissa myös tasopintojen ja seinien peruspuhdistukseen.

Ammattimaisessa siivouksessa työn pääpaino tulisi olla koneellisissa menetelmissä, jolloin myös pyykki- ja välinehuolto hoidetaan koneellisesti. Tämä kuitenkin vaatii ammatillista osaamista, jotta menetelmiä voidaan käyttää oikein.

Nykyaikana koneelliset menetelmät valtaavat alaa myös siivousvälineiden, kuten moppikehysten yms. puhdistuksessa, tekstiilien pesun ollessa jo yleinen käytäntö. Uudet siivoustilat varustetaan useasti jo rakennusvaiheessa ammattikäyttöön tarkoitetuilla pyykinpesu ja -kuivauskoneilla, lisäksi korkean hygienian tiloissa on myös välineiden pesuun tarkoitettu kone.

Laatu ja sen varmistaminen

Usein siivoustulosta arvioidaan silmämääräisesti, visuaalisesti, ja monet laatujärjestelmät ja siivousstandardit perustuvat visuaaliseen arviointiin. Arviointikriteerit on määritelty ja niiden mukaan pisteytetään saavutettu puhtaustaso. Eri arvioitsijat voivat kuitenkin arviointikriteereistä huolimatta tulkita hyvin eri tavoin esimerkiksi sen, mitä tarkoittaa ”häiritsevä tahra”. Visuaalisen arvioinnin tukena voidaan käyttää valokuvausta ja kuvia voidaan analysoida halutulla tavalla, myös tietokoneavusteisesti. Pelkät visuaaliseen arviointiin perustuvat menetelmät eivät usein yksinään riitä puhtauden arviointiin, koska kaikki lika ei ole silmin havaittavaa ja eri ihmisten puhtauskäsitykset eroavat toisistaan. Pintojen puhtautta ja siivoustulosta voidaan mitata visuaalisten menetelmien lisäksi mikrobiologisilla ja instrumentaalisilla menetelmillä.

Yhteisen näkemyksen saamiseksi laadittu INSTA 800 (SFS 5994) standardi siivouksen teknisen laadun määrittämiseen ja arviointiin, hyväksyttiin suomalaisiksi standardiksi vuonna 2012. Standardin ovat laatineet yhteistyössä Norjan, Ruotsin, Suomen ja Tanskan siivousalan yrittäjien, julkisen ja yksityisen sektorin kiinteistönomistajien, työnantajajärjestöjen, tutkimuslaitosten ja ammattijärjestöjen edustajat. Standardissa kuvattujen silmämääräisen ja mittauslaitteiden käyttöön perustuvien tarkastusten arviointiperusteet helpottavat asiakkaiden ja palveluntarjoajien välistä yhteistyötä ja viestintää.

Ensimmäinen yhteinen puhtausalan ammattisanasto laadittiin jo vuonna 1981. Standardi on uusittu 2010. Sanasto toimii laadun hallinnan apuna nimikkeistön osalta selventämällä käsitteitä, vakiinnuttamalla nimistöä ja helpottamalla viestintää.

Yritykset voivat osoittaa laaduntuottokykynsä sertifioimalla toimintansa. Puhtausalalla käytettyjä sertifikaatteja ovat muun muassa Clean Card®, ISO 9001:2015 ja ISO 14001. Clean Card® -sertifikaatti on kattava todiste puhtauspalveluyrityksen laaduntuottokyvystä. ISO 9001 -sertifikaatti on luotettava todistus yrityksen toimivan asiakaslähtöisestä ja järjestelmällisestä toiminnasta laadun kehittämisessä. Ympäristösertifikaatti ISO 14001 puolestaan kertoo sidosryhmille vastuullisesta suhtautumisesta ympäristöasioihin.

Yrityksille, jotka tarjoavat asiakkailleen ympäristömyötäistä siivouspalvelua, voidaan myöntää Joutsenmerkki. Joutsenmerkki on Suomen tunnetuin ympäristömerkki. Siivouspalveluille laaditut Joutsenmerkin kriteerit on laadittu elinkaarinäkökulmasta, ja niiden tarkoituksena on varmistaa ympäristöystävällisyys tuotannon, käytön ja jätehuollon ajalta. Vaatimuksia on asetettu erityisesti käytettäville kemikaaleille, joista suurimman osan pitää olla ympäristön kannalta parempia. Lisäksi palvelun tuottajan pitää huolehtia ympäristökuormituksen vähentämisestä kuljetuksissa, jätehuollossa ja omissa hankinnoissaan. Siivouksen laadun on oltava hyvä ja siivouspalveluyrityksen henkilökunnan on oltava hyvin koulutettua.

Työturvallisuus

Puhtaanapidon tehtävänä on tuottaa turvallinen ja viihtyisä työympäristö tiloissa työskenteleville. Tilojen tulee olla käyttötarkoituksensa mukaisesti riittävän puhtaita ja viihtyisiä.

Puhtausalan työturvallisuutta on pyritty parantamaan Nolla työtaturmaa-foorumin, työnantajien ennakoivien toimenpiteiden sekä yksintyöskentelyn vähentämisen kautta. Työntekijän ergonomian huomioon ottamisessa suomalaiset ovat maailman huippuja. Tämä näkyy erityisesti siivousvälineiden kehityksessä ja koneiden säädettävyydessä.

Ohjelmistot, järjestelmät ja digitalisoituminen

Ensimmäiset siivouksen työmäärämitoitukseen kehitetyt sovellukset otettiin Suomessa käyttöön jo 1980-luvulla. Samat ohjelmat ovat edelleen käytössä, nyt vaan huomattavasti kehittyneempinä ja monipuolisimpina versioina. 2000-luvulla on tullut runsaasti myös erilaisia laadun mittaukseen tarkoitettuja sovelluksia. Ne toimivat mobiilisti ja sisältävät runsaasti erilaisia raportointimahdollisuuksia.

Mobiili työajankuruu on yleistynyt viimeisen 5 vuoden aikana. Työntekijät kirjaavat työaikaansa mobiililaitteella ja tiedot siirtyvät suoraan palkanmaksun perusteeksi. Tämä on tarkoittanut huomattavia investointeja älypuhelimiin, mutta säästänyt paljon manuaalista tallennustyötä.

Esineiden Internet on tullut jo osaksi päivittäistä arkea myös siivouksessa. Pyyheautomaatit ja wc-paperi automaatit lähettävät viestejä siivoojan puhelimeen ja roska-astiat kertovat tyhjennystarpeesta.

Siivous ja kohdekohtaiset erityispiirteet

Siivous määrittellään tilojen käyttöarvoa säilyttäväksi aputoiminnoksi, jolle on ominaista kiinteistön kunnan ylläpitäminen ja tilojen yleinen toimivuus. Siivouksen

tavoitteena on poistaa likaa ja pölyä pinnoilta, estää mikrobien leviämistä ja lisääntymistä.

Siivouksen tarvetta ovat lisänneet muun muassa tilojen lisääntynyt aukioloajoista riippumaton käyttö, tilankäytön tehostaminen, kosteus- ja homevauriot, globalisaatio ja ihmisten liikkuminen. Esimerkkejä tilojen muuttuneesta käytöstä ovat teknologian mahdollistama palvelujen saatavuus mihin aikaan tahansa, kuten kuntosali, joka on auki 24/7 ja monitilatoimistot. Lisäksi ihmiset liikkuvat yhä enemmän ja pidempiä matkoja sekä työssään että vapaa-ajallaan. Kasvaneen liikkuvuuden myötä myös erilaiset taudit ja infektiot ovat lisääntyneet.

Erilaisissa sisätiloissa ja toimintaympäristöissä on omia siivoukseen vaikuttavia erityispiirteitä ja puhtaanapidon kannalta tärkeää on riittävän korkean hygieniatason säilyttäminen kaikissa olosuhteissa.

Sairaalasiivous

Sairaalasiivouksella on tärkeä merkitys hoitoon liittyvien infektioiden torjunnassa. Korkeimmat hygieniavaatimukset ovat leikkaus-, tutkimus-, tehohoito- ja puhdistiloissa. Näiden tilojen puhtaanapidossa noudatetaan erittäin tarkkaa aseptista työtapaa, työvälineet ovat tilakohtaisia ja voivat edellyttää henkilökunnan suojautumista työskentelyn aikana.

Potilaan hoitoprosessin sujuvuus, nykyaikaisen terveys- ja hoitoteknologian hyödyntäminen, tilojen korkea käyttöaste, monien eri toimintojen yhdenaikaiset vaatimukset, sekä toimintavarmuus kuormituksessa sekä poikkeusoloissa luovat haasteita myös puhtaanapidolle ja tilojen siivottavuudelle. Siivouksen tulee tapahtua oikea-aikaisesti ja omalta osaltaan edistää muita prosesseja myös laitteiden huollon, puhdistamisen ja käyttökuntoon saattamisen osalta.

Liikuntapaikat

Suomen liikuntapaikkaverkosto on asukasmäärään suhteutettuna ainutlaatuisen kattava. Lipas-tietojärjestelmän (suomalaisten liikuntapaikkojen tietopankki) mukaan liikuntapaikkoja on noin 33 000 ja niiden jälleenhankinta-arvo on arvioiden mukaan noin 14,5 miljardia euroa.

Liikuntapaikkojen siivous- ja hygieniatarpeet vaihtelevat liikuntapaikoittain. Niiden osaamisvaatimuksia lisäävät lähes kaikkiin liikuntapaikkoihin kuuluvat puku- ja pesuhuonetilat sekä yhä useammin myös saunatilat. Tilojen erilaiset hygieniavaatimukset, pitkät aukioloajat, moninaiset käyttäjät sekä suuret käyttäjämäärät edellyttävät asiantuntevaa, huolellista, mukautuvaa ja oikein kohdistettua siivousta.

Liikuntasalien haasteena on pölyn ja hien aiheuttamat liukkaat lattiat ja vuorokautiset käyttäjämäärät. Kuntosaleissa huomioitavaa on muun muassa erilaiset laitteet, niiden

kosketuspinnat ja näytöt. Kuuluuko laitteiden puhdistus siivoukseen vai salin ohjaajien tehtäviin? Eri kohteissa käytänteet vaihtelevat.

Uima-allastilojen ja niiden yhteydessä olevien märkätilojen siivous vaatii erityistä osaamista, jotta tilojen hygieeninen turvallisuus voidaan taata. Tämä osaaminen voidaan osoittaa uudella uima-allas- ja märkätilojen hygieniosaamistestillä. Allas- ja märkätiloissa on mikrobien lisääntymiselle otolliset lämpö- ja kosteusolosuhteet, jolloin niiden lisääntyminen on nopeaa ja hankalaa hallita. Oma haasteensa on tilojen käyttäjät, joiden oma henkilökohtainen hygienia vaikuttaa muun muassa allasveden laatuun. Lisäksi pinnoilta olevat mikrobit voivat siirtyä myös allasveteen.

Elintarviketilat

Elintarviketilojen puhtaus on olennainen osa tuotantoprosessia ja vain sillä voidaan taata kuluttajille turvalliset tuotteet. Elintarviketeollisuudessa peut tehdään pääsääntöisesti yöllä tuotannon ollessa pysähdyksissä. Puhdistukset vaativat erikoisaineita ja erikoisosaamista. Pienikin määrä vierasta ainetta saattaa aiheuttaa tuotteen pilaantumisen ja sitä kautta riskin sairastua. Käytännössä myös siivoojilta vaaditaan hygieniapassi, vaikka eivät olekaan kosketuksissa varsinaisten tuotteiden kanssa.

Omavalvonta on yritysten keino varmistaa tuotteidensa turvallisuus. Se perustuu elintarvikelakiin ja on oltava kaikilla elintarvikkeita valmistavilla, käsittelevillä, kuljettavilla, varastoivilla ja tarjolla pitävillä yrityksillä. Omavalvonnassa tarkkaillaan raaka-aineiden, tuotteiden, tuotantovälineiden ja -tilojen eri ominaisuuksia, esimerkiksi mikrobiologista laatua, elintarviketilojen, työvälineiden ja koneiden puhtautta.

Päiväkoti ja koulut

Kouluissa toiminta on päivisin vilkasta. Iltakäyttö kohdistuu lähinnä liikuntatiloihin ja erityisluokkiin. Roskia ja hiekkaa on tiloissa joskus hyvinkin paljon. Tilojen siivous on luonteeltaan urakkamaista ja kiireellisyys ajoittuu aamu- ja iltapäiviin.

Päiväkodeissa on runsaasti ihmisten mukana tuomaa likaa. Osa liasta on ihmisten luonnollisia mikrobeja ja osa tautia aiheuttavat mikrobeja. Lika toimii hyvänä kasvualustana mikrobien lisääntymiselle. Ne tarttuvat lapsesta toiseen muun muassa kosketelun, hengitysilman, ulosteiden ja muiden eritteiden välityksellä. Tartunta voi tapahtua leikkikalujen, tekstiilien, pöytäpintojen ja muiden kosketuspintojen välityksellä. Tartunnat leviävät helpoiten pienempien lasten ryhmissä, joten näiden tilojen siivous tulee tehdä huolella.

Päiväkodeissa ja kouluissa on myös erilaisia epidemioita. Näistä yleisimpiä ovat parasiittien aiheuttamat epidemiat esimerkiksi kihomadot, päätäit ja syyhypunkki. Parasiittien munat voivat säilyä elinkykyisinä pölyssä ja elottomilla pinnoilla, jopa

verhoissa useamman päivän ajan. Epidemiatilanteissa tuleekin siivous suorittaa erityisellä huolella.

Päivähoidon tulee terveydellisiltä ja muilta olosuhteiltaan olla lapselle ja lapsen hoidolle ja kasvatukselle sopiva. Päiväkotien hygieniaa parantamalla voidaan vaikuttaa päivähoitolaisten sairastavuuteen. Tällöin lasten infektio-oirepäivät sekä vanhempien ja henkilökunnan työstä poissaolot vähenevät merkittävästi.

Kotisiivous ja palveluasuminen

Väestön ikääntyminen ja halu asua edelleen kotona tai kodinomaisessa ympäristössä ovat lisänneet merkittävästi kotisiivouksen kysyntää. Toisaalta ruuhkavuosia elävät lapsiperheet haluavat käyttää vapaa-aikansa muuhun kuin siivoukseen. Suuri muutos on tapahtunut myös asenteissa, siivous on yksi palvelu muiden joukossa, ja sen ostaminen aivan normaalia kuluttamista. Yksi merkittävä tekijä kotisiivouksen yleistymiseen oli kotitalousvähennyksen tulo vuonna 2010. Se käytännössä ammattimaisesti kotisiivouksen markkinat ja synnytti suuren määrän yrityksiä tuottamaan tätä palvelua.

Palvelutaloissa vastuu siivouksesta ja sen kustannuksista on usein jaettu palvelutalon ja asukkaiden kesken. Palvelutalo huolehtii yleisten tilojen siivouksesta ja asukkaat omien huoneiden siivouksesta. Palvelutalojen siivoukseen vaikuttavat samat tekijät kuin päiväkodeissa. Siellä on runsaasti ihmisen tuomaa mikrobiliikaa. Asukkaiden heikentyneen vastustuskyvyn vuoksi, kosketuspintojen puhdistaminen on erittäin tärkeää.

Siivous tänään, Suomi mukana kehityksen kärjessä

Suomessa alan sisällä kilpailijat ja eri alojen osaajat tekevät yhteistyötä siivousalan kehittämiseksi. Yhteistyötä tehdään niin osaamisen kehittämisessä, siivousmenetelmä-, -aine ja -välinekehityksessä kuin laadun kehittämisessä. Siivousalaa kehittämällä edistetään ihmisten ja ympäristön hyvinvointia. Tämä yhteistyö tulee näkyväksi SSTL Puhtausala ry:n koordinoimassa alueellisessa toiminnassa sekä valtakunnallisesti erilaisten kampanjoiden ja hankkeiden muodossa. Suurin yhteistyömuoto on puhtausalan kansainväliset FinnClean messut, joita on järjestetty vuodesta 1981 ja välivuosina järjestetyt pienemmät paikalliset miniClean messut.

SSTL Puhtausala ry on toimijana myös Työelämä 2020 -hankkeessa, jossa tavoitteena on lisätä työelämän laatua ja työhyvinvointia puhtausalan työpaikoilla. Puhtausalalla työskentelevät pitävät toimialaa hyvänä, vaikka ammattia ei arvosteta. Siivoojan työssä mielekkääksi koetaan työn itsenäisyys, vapaus suunnitella omaa työpäivää. Siivouspalvelu tuotetaan asiakaskohteissa ja työpäivien sisältö muokkautuu toiminnan mukaan vuorovaikutuksessa asiakkaan kanssa. Oman työn monipuolisuus ja jatkuva kehittäminen koetaan motivoivaksi tekijäksi." Kohti kutsumuksellista puhtausalaa"- hankkeen luoman vision mukaan tulevaisuudessa

siivoojat toimivat tavoitteellisesti ja osaavasti itseohjautuvina tiiminä. Esimiehet toimivat tiimiensä valmentajina: tukevat, auttavat ja luovat puitteet tiimien onnistumiselle.

Lähteitä:

Ala-Kotila, A. & ja Vainio, T. 2016. Kiinteistöpalvelujen vaikuttavuus ja rooli yhteiskunnassa. Asiakasraportti VTT-CR-02244-16 10.6.2016. Viitattu 30.6.2016.

<http://www.kiinteistotyonantajat.fi/attachements/2016-06-22T16-53-24599.pdf>

Cleanliness & Service sector 1/2014. Viitattu 30.6.2016.

https://issuu.com/lahtmi/docs/cleanliness-service_sector-lehti_we?e=3138815/7634214

Infektioriskin vähentäminen päivähoitossa. 2005. Sosiaali- ja terveysministeriön oppaita 2005:28. Helsinki: Yliopistopaino.

Joutsenmerkki. 076 Siivouspalvelut 2. Mitä ovat Joutsenmerkityt siivouspalvelut? Viitattu 29.6.2016. <http://joutsenmerkki.fi/kriteerit/siivouspalvelut/>

Kakko, L & Aulanko, M. 2003. Siivous ja sisäilma. Sisäilmaopas 4. Sisäilmayhdistys ry

Kujala, T. & Wilkman, A. 2006. Jokainen siivota osaa? Ammattisiivouksen historiaa 1950-2000. Suomen Siivousteknisen liiton julkaisuja 3:5.

Liikuntapaikkarakentamisen suunta-asiakirja. 2014. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2014:4. Viitattu 29.6.2016.

http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Liikunta/liikuntapaikat/liitteet/www_liikuntapaikkarakentamisen_suunta.pdf

Lith, s.4. Kiinteistöala Suomen kansantaloudessa lukuja

Renko, M. & Uhari, M. 2001. Infektioiden ehkäisy päiväkodeissa. Lääketieteellinen aikakauskirja Duodecim 117 (10), 1093-1098.

Reunanen, R. 2013. Siivous erityyppisissä kiinteistöissä. Teoksessa Siivoustyön käsikirja. Toim. T. Valkosalo. 23. uud. p. Helsinki: Suomen Siivoustekninen liitto, 245–266.

SFS 5967. 2010. Puhtausalan sanasto. Suomen Standardoimisliiton julkaisuja. Helsinki: Suomen Standardoimisliitto.

SFS 5994. 2012. Siivouksen tekninen laatu. Mittaus ja arviointijärjestelmä (INSTA 800:2010). Suomen Standardoimisliiton julkaisuja. Helsinki: Suomen Standardoimisliitto.

Suomen virallinen tilasto (SVT): Työvoimatutkimus [verkkajulkaisu].

ISSN=1798-7830. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 9.6.2016].

Saantitapa: <http://www.stat.fi/til/tyti/index.html>

Virtala-Kantola, M., Hotanen, T., Kärnä, H. & Ristimäki, K. Teoksessa Kujala, T. (toim.)
Terveenä työssä ja työstä puhdistuspalvelualalla. Suomen siivousteknisen liiton julkaisuja
1:19. Mikkelin AO-paino, 9, 26.

Yleisimmät ammattinimikkeet. 2016. KT Kuntatyönantajat. Viitattu 30.6.2016.
<http://www.kuntatyönantajat.fi/fi/ajankohtaista/tilastot/henkilosto/yleisimmat-ammattinimikkeet/Sivut/default.aspx>